

Tarixi görüş

Azərbaycanın İran və Rusiya ilə çox yaxşı münasibətləri var. Bilirəm ki, Rusiya-İran əlaqələri də çox yaxşı səviyyədədir. Ona görə bu üçtərəfli əməkdaşlıq formatının yaranması təbiiyədir. Bunun əsasında həm tarix, həm coğrafiya, eyni zamanda bizim müştərək layihələrimiz dayanır.

İlham ƏLİYEV

Azərbaycan-Rusiya-İran üçtərəfli görüşü region ölkələri arasında əlaqələrin daha da genişləndirilməsi baxımından faydalı olacaq

Azərbaycan dövlətçiliyinin möhkəmləndirilməsi, ölkənin sosial-iqtisadi və mənəvi inkişafının təmin edilməsi dövlətimizin beynəlxalq miqyasda siyasi imicini daha da yüksəltmiş, onu beynəlxalq münasibətlər sisteminin bərabərhüquqlu subyektinə çevirmişdir. Beynəlxalq və regional miqyasda iri layihələrin əsas təşəbbüskarlarından və icraçılarından biri olan Azərbaycan dünyanın aparıcı dövlətləri üçün etibarlı və inamlı tərəfdaşdır.

Bu günlərdə Bakıda Azərbaycan, Rusiya və İran prezidentlərinin üçtərəfli formatda zirvə görüşünün keçirilməsi də ölkəmizin Xəzər-Qafqaz məkanında regional əməkdaşlıq üçün çox mühüm dövlət, xüsusən enerji və nəqliyyat layihələrinin həyata keçirilməsində əvəzsiz rola malik olduğunu sübuta yetirdi.

Azərbaycanın evsahibliyi etdiyi zirvə görüşündə Prezident İlham Əliyev, Rusiya Prezidenti Vladimir Putin və İran Prezidenti Həsən Ruhani "Şimal-Cənub" dəmiryol xəttinin inşası, terrorçuluq və narkotik vasitələrin dövriyyəsinə qarşı mübarizə, iqtisadi əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi məsələlərinə də geniş toxunublar. Ölkə başçılarının ikitərəfli və üçtərəfli görüşlə-

rində Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münasibəti də müzakirə predmeti oldu. Bu tədbir ölkələrimiz arasında və regional əməkdaşlığın gücləndirilməsi, əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsi baxımından önəmli rol oynayacaq. Xatırladaq ki, Azərbaycan Prezidentinin təşəbbüsü ilə üç ölkənin xarici işlər nazirləri aprel ayında Bakıda görüşərək üçtərəfli sammitin keçirilməsi barədə razılıq əldə etmişdilər.

Üçtərəfli görüşdə ölkələrimiz arasında ticarət dövriyyəsinin həcmindən daha da artırılması, hökumətlərarası komissiyaların uğurlu fəaliyyəti, əməkdaşlığın yeni sahələrinin müəyyənləşdirilməsi, qarşılıqlı investisiya qoyuluşu və turizmin inkişaf etdirilməsi,

hava nəqliyyatı, dəmir yolu, səhiyyə, əczaçılıq, bank sahələrində, o cümlədən Xəzər dənizində əməkdaşlıq, regional sülhün və sabitliyin təmin edilməsi məsələləri müzakirə edildi. Xüsusilə qeyd olundu ki, "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizi strateji əhəmiyyət daşıyan transmilli layihədir və gələcəkdə bir çox ölkələr bu dəhlizdən istifadə edəcəklər. Həmin dəhlizin çox böyük iqtisadi səmərəsi var. Transzit yüklərin daşınması üçün vaxt baxımından da bu yol çox əlverişlidir.

Bakıda tarixdə ilk dəfə olaraq Azərbaycan, Rusiya və İran prezidentlərinin üçtərəfli görüşünün keçirilməsi yeni əməkdaşlıq formatının əsasını qoydu. Əsrlər boyu yanaşı yaşayan hər üç xalqı ortaq tarix və coğrafiya birləşdirir. Azərbaycanı həm İran, həm Rusiya ilə sıx dostluq əlaqələri bağlayır. Bu əlaqələr son illər daha da inkişaf etmiş və strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə yüksəlmişdir. İran, Rusiya və Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində də uğurlu əməkdaşlıq edirlər. Ölkələrimiz BMT və digər beynəlxalq təşkilat-

larda bir-birlərinə dəstək verirlər. Azərbaycan İran ilə İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (ECO) çərçivəsində, Rusiya ilə ATƏT, MDB, Avropa Şurası, Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində səmərəli əməkdaşlıq edirlər.

Azərbaycan İrana və Rusiyaya tətbiq edilən beynəlxalq sanksiyaların əleyhinə olmuş və mühüm beynəlxalq qurumlarda öz mövqeyini dəfələrlə açıq şəkildə bildirmişdir. İran və Rusiya Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə, müstəqilliyinə, suverenliyinə hörmətlə yanaşırlar. Hər iki ölkə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münasibətinin beynəlxalq hüquq çərçivəsində həll olunmasını dəfələrlə bəyan edir.

Sammit çərçivəsində aparılan müzakirələrdə diqqət dünyadakı dondurulmuş münaqişələrə də yönəldildi. Bu sırada Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi və onun həlli yolları ilə bağlı aparılan müzakirələri xüsusi qeyd etmək olar.

Tarixi görüş

Beynəlxalq təşkilatların, xüsusilə də Birləşmiş Millətlər Təşkilatının bu tip problemlərin həlli istiqamətində daha fəal olması və bütün imkanlarını səfərbər etməsinin vacibliyi bir daha vurğulandı.

Prezident İlham Əliyev zirvə görüşündə çıxışı zamanı bildirib: “Beynəlxalq birlik və təşkilatlar Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır və münaqişənin beynəlxalq hüquq normalarına uyğun, ədalətli həllinin tərəfdarıdır. BMT, Qoşulmama Hərəkatı, ATƏT, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı və digər beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü birmənalı dəstəkləyirlər. Münaqişə ilə bağlı mövcud olan status-quo qəbul edilməzdir. Münaqişə beynəlxalq hüquq normalarına uyğun və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü çərçivəsində həll olunmalıdır. Münaqişənin həll olunması üçün ilk növbədə Azərbaycan əraziləri işğaldan azad edilməlidir.

Uzun illərdir ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü pozulub, torpağımızın 20 faizi işğal altındadır. Bu işğaldan bir milyondan artıq azərbaycanlı əziyyət çəkir. BMT Təhlükəsizlik Şurası münaqişə ilə bağlı dörd qətnamə qəbul etmişdir. Bu qətnamələrdə erməni silahlı qüvvələrinin işğal edilmiş torpaqlardan qeyd-şərtsiz çıxarılması tələb olunur. Əfsuslar olsun ki, bu qətnamələr 20 ildən artıqdır ki, icra edilmir”.

Zirvə görüşündə Rusiya Prezidenti Vladimir Putin də üçtərəfli əməkdaşlığın perspektivlərindən danışdı: “Azərbaycan və İran Rusiya üçün mehriban qonşular və mühüm tərəfdaşlardır. Biz bir-birimizlə səmərəli əməkdaşlıq üzrə zəngin təcrübə toplamışıq. Sözsüz ki, bu gün biz münasibətlərimizdə ye-

ni səhifə açırıq, üçtərəfli formatda qarşılıqlı fəaliyyətə start veririk. Bizim fikrimizcə, bu cür formata ehtiyac olması aşkardır”. Rusiya Prezidenti bəyan edib ki, üç ölkəni birləşdirən əsas amil geniş əhatəli regional və global məsələlərə yanaşmanı əlaqələndirməyə hazır olmağımız, ticari-iqtisadi sahədə çoxplanlı praktiki əməkdaşlığı bundan sonra da genişləndirmək istəyimizdir. Qeyd edib ki, bütün dövlətlər, hər halda çoxsaylı dövlətlər bu cür problemlərlə üzləşirlər. Bu, davam edən global iqtisadi böhrana da, gərginliyə də aiddir. Bizim ölkələr üçün bu, çox cəhətdən onunla bağlıdır ki, indicə dediyim gərginlik sizin və bizim sərhədlərdə xeyli dərəcədə mövcuddur. Mən həm Əfqanıstanı, həm də Yaxın Şərqi, qeyri-sabitlik zonalarını

və qaynar münaqişələri, ilk növbədə İŞİD, “Cəbhət ən-Nusra” və digər terror təşkilatları tərəfindən artmaqda olan terror təhlükəsini nəzərdə tuturam. Bütün bunlar bizim üçün real təhlükədir. Bu problemlərin həlli yollarını birgə axtarmaq istəyi ölkələrimizin daha sıx qarşılıqlı əlaqəsini tənzimləmək zərurətini şərtləndirir.

İran Prezidenti Həsən Ruhani də zirvə görüşündə bildirib ki, müxtəlif tarixi, mədəni, dini və sosial sahələrdə ortaq dəyərlər, habelə mövcud potensiallardan zamanında yararlanmaq üçtərəfli əlaqələrin genişlənməsi üçün fərsətlər yaradır: “Müxtəlif potensiallardan istifadə, enerji məsələləri, habelə geosiyasi, coğrafi mövqe üç qonşu ölkə arasında əlaqələrin genişləndirilməsi baxımından bö-

yük bir fərsətdir. Digər tərəfdən, terrorizm, ekstremizm, ekoloji sahədə müxtəlif problemlərin yaranması, mütəşəkkil cinayətkarlıq və digər problemlərlə mübarizə hər üç ölkənin anlaşmaya nail olmasını tələb edir”.

İranın dövlət başçısı əlavə edib ki, son illər dünyada baş verən dəyişikliklər, əməkdaşlıq və ortaq fikrə sahib olmaq bu problemlərə üstün gəlməyin mümkünlüyünü göstərir. Görürük ki, potensialdan istifadə etmək mümkündür. İran İslam Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında müxtəlif sahələrdə əlaqələrdə çox müsbət dəyişikliklər baş verib. Bu iki ölkə arasında yaxşı qonşuluq münasibətləri var, əlaqələrin genişlənməsi üçün müxtəlif təşəbbüslər irəli sürülüb. Ticari-iqtisadi əməkdaşlığın genişlən-

məsi baxımından gömrük sahəsində əməkdaşlıq, elektrik xətlərinin, habelə dəmir yollarının birləşdirilməsi ilə bağlı anlaşmalar, Astaraçayın üzərində körpünün salınması, həmçinin Xudafərin su mənbəyindən müştərək istifadə edilməsi kimi faktları göstərmək olar.

Zirvə görüşünün yekunu olaraq Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Rusiya Prezidenti Vladimir Putin və İran Prezidenti Həsən Ruhani bəyannamə imzalayıblar. Bəyannamədə xüsusilə qeyd edilib ki, həll olunmamış münaqişələrlə bağlı məsələlər narahatlıq doğurur və çətinliklər yaradır. Sənəddə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin beynəlxalq hüquq normalarına və prinsiplərinə uyğun tezliklə həll edilməsinin vacibliyi vurğulanıb.

Üçtərəfli görüşün Bakıda keçirilməsi dünyanın diqqətini növbəti dəfə Azərbaycana yönəltdi. Son illərdə beynəlxalq tədbirlərə yüksək səviyyədə evsahibliyi edən Bakı bu dəfə yeni formatda üçtərəfli zirvə görüşü keçirdi. Yaxın qonşularımız, çoxəsrlik tarixlə bağlı olan Rusiyanın və İranın prezidentlərinin bir araya gələrək bəşəriyyəti narahat edən global məsələləri müzakirə etmək üçün mərkəz kimi Bakını seçmələri son dərəcə mühüm əhəmiyyət kəsb etmişdir. Rəsmi Bakının Avropa və dünya miqyaslı siyasi, iqtisadi və humanitar tədbirlərə yüksək səviyyədə evsahibliyi etməsi Şərqlə Qərb arasında multikultural mərkəz rolunu oynaması ilə şərtlənir. Azərbaycanın yüksək təşəbbüskarlığı ilə paytaxtımızda təşkil edilən çoxsaylı mötəbər beynəlxalq tədbirlər Bakını artıq regionun “diplomatik paytaxtı”na çevirib.

Elnur HACALİYEV,
“Azərbaycan”